

آبونه شرائطی : هر بر ایچون
سنه لکی (۴۰۰) آلتی ایلمی
(۲۲۵) ممالک اجنیه ایچون
سنه لکی (۴۵۰) ، آلتی آیلمی
(۲۵۰) غروشدور.

نسخه سی ۷,۵ غروشدور .
سنه لکی ۵۲ عددور .

اداره خانه : باب عالی جاده سنده
رشید افندی خاندنه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدله یین
یازیلر احاده اولنماز .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد ماکف

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

استرحامنامه

استانبول مدرسینی نامنه بیوک ملک مجلس ریاستی ایله باش وکالت کوندربان
مریضه صورتیدر :

مدارسك القاسمی اوزرینه دارالفنونده تأسیسی مقرر اولان الهیات
فاکولته سنك پروگرامی تنظیمده اختصاص و علاقه دارلقرینه بناء
ترتیب ایدیلوب نظر دقته آلتیمی رجاسیله مقدمامدرسه سلیمانیه مدرسینی
طرفدن معارف وکالتنه کوندربان اسباب موجب لی پروگرام، بوخصوص
ایچون اقربه عزیمت وعودت ایدن دارالفنون امینك جراندیومیه ده
انتشار ایدن بیاناتندن آکلاشدیغی اوزره مظهر اعتبار اوله مامشدر.
بیانات مذکوریه نظراً تأسیس ایدیلجهك اولان فاکولته ده کلام، فقه،
واصول فقه کی دین اسلامی تلقین مقصیدیه سیستم حاله قوبان علوم
عالیه دینه تدریس ایدیلجهك بوشقه اقوام و ادواره عائد آتیقه آثارك
اجنیلر طرفدن تدقیق کی یالکز دینیاتك مأخذ و تواریحیه اشتغال
ایدیلجهك ولسان عربیه اولان بوماخذلردن برشی استمزاج ایده بیلیمك
ایچون الهیات طلبه سی اونبرسنه لك برلینه تحصیلنی اكال ایلده کدنصکره
اولا ادبیات فاکولته سنده برایی سنه لسان تحصیل ایده جك و الهیات
فاکولته سی اكال دینصکره معلمك صلاحیتی احراز ایده بیلیمك ایچون
دارالمعلمین ده ده برمسلك تعلیمی کورمه کجور اوله جقدر .

شبهه یوق که بوقدر آخر شرائط قارشینسنده لیسینی اكال ایلده تحصیل
حالی آرزوسننده بولنه جق اولان طلبه طوغریدن طوغری به دیگر
فاکولته لری اختیار ایده جك و الهیات فاکولته سنه کیرمکی همان خاطرندن
بیله کچیرمه جکدر. بوجهله مملکتده علوم دینه نك تدریس ونشرندن
مسئولیت موقعنده بولان علمای دین بیچاره لری ملت و تاریخ نظرنده
ایلم بر وضعیت مشکله به دوشدکریخی تمسایله مدرک بولندقریخی پیش
اطلاعلرینه عرض و ابلاغ ایلمکی بروجیه عد ایدرلر. فقط خریستیانلق
و یهودیلیمك سربستجه نشر و تلقین ایدیلکی و دینك دین اسلام اولدینی
تشکیلات اساسیه قانوننده تصریح اولدینی بر اسلام مملکتده علوم
اسلامیه نك عالی بر صورتده نشر و تدریس ایدیلمه جکی هیچ بر
حوصله نك قبول ایتیه جکنده اصلاً تردد محل بوقدر. اگر طرز حکومتده
اتخاذ ایدیلان برنسب بوکامانع عداولتیورسه او حالده بو پرسنیه تمامیه
ضادق قالمق ایچون دارالفنونده الهیات فاکولته سی تأسیسندن صرف
نظر ایدیمك و فقط مملکتك اکثریتی تشکیل ایدن اهالی اسلامیه نك ده
علوم دینه ده کی بتون آرزو و احتیاجلری تطمین ایلمك ایچون کندیلریخی
فرانسه ده اولدینی کی حکومت تشکیلاتی خارجده سربست برامق لازم
کله جکدر. سربستی وجدان اساسی ده بونی مقتضیدر. طبیعی بو صورتده
حکومت کندیلرینه مراجعت ایدنلری شرائط لازمه به تابع طوتارده .

بوتون بومطالعاندن استمزاج ایتیمک ایسته دیکمز نتیجه شودر :
ضرب دارالفنونلرنده اولدینی کی تأسیس ایدیلجهك الهیات فاکولته
سنده علوم عالیه دینه نك تماماً تدریسی و طلبه نك بوکالیسه لرده احضاری،
ویا خود علوم دینه تدریساتنك سربستی نامی .

شوآن تاریخیده کی مسئولیتنك، معروضاتنك اسعافی رجاسیله واقع
اولان مراجعتن سبیله بر درجه به قدر تخفیف ایده جکی امیدیه متبلی
اولمقلغمزه و بوندن طولای ده معذور طوتولمقلغمزه، بونکله برابر
مصلحتك انفاذی منوط رأی طایلری بولندیغی ده در خاطر ایتدیر مملکتکمز
مساعده بیورلمسی استرحامه مسارعت ایلرز اقدام حضرتلری .

الهیات فاکولته سنه دائر

آقره غزته لرنده یکی تشکیل ایدیلکده اولان الهیات فاکولته سی حقیقه
تحف مطالعاتی محتوی بر مقاله انتشار ایتسی اوزرینه محمد علی عینی بك افندیك
ینه آقره غزته لرنده قیبتی بر جوابی نشر اولوغشدر. اهمیتنه مبنی عیناً
نقل ایدیورز :

« م . ن . بك افندی به

« یکی کون » ك ۳۰ مارت تاریخی نسخه سنده بنده کزه خطاباً
یازدیغکنز مقاله یی او قودم . « بز صباح ایسته یورز » بو یورولمش . عجا
بونی ایسته مه یین بر فردا قل تصور اولنه بیلیرمی؟ چونکه وقتیه انسانلرک
اك حوق قورقدقلری شی قارا کلقدی، شیمدی ده ینه اودر . اونك
ایچون بزده ایسته یورز که هیچ قارا کلک اولماسون . حقیقی بر آیدینلق
بزه نجات یولنی کوسترسین، بوسبیله بنده کزه بومقاله می یازمغه وسیله
ویرمش اولدیغکنز ایچون تشکر ایدرم . بو سایه ده بعض قارا کلک
نقطه لرك تنور ایتسی ملحوظدر .

اولا : « علمك شیمدیکی تلقیسنه کوره بر الهیات فاکولته سی
ایچون مثبت علملر غروپی بوقدر » بو یورولمش . کاشکی ، علمك
او یولده تلقیسی هانکی مسلکك نقطه نظری اولدینی تصریح ایتسه
ایدیکمز! بونکله برابر ، بیلورز که علمك اولتلقیسی بوزیتیویست عالمرک
ملاحظه سیدر . فقط مثبت علملرک معروض اولدینی تنقیداتی بواشاده
تخطر بو یورمش اولسه یدیکمز ؛ او حکمی اوقدر چابوق ویرمز دیکمز .
مساعده ایدرسه کز بوتنقیدلری شورایه تلخیص ایده می . اولاً ، طبیعی
بیلورسکنز که بر شینك متعقل اولاییلمسنك شرط یکانه سی کندی
ذاتك عینی اولماسیدر . بالجه قضایانك صحتی اولان بو (مایعقلیت)
علم جبر لسانیه افاده سی : $۱ = ۱$ دستورندن عبارتدر . آنجق
منطق ، ریاضیات ، میخانیک ، فیزیک و کیمیا ده تطبیق ایتیمکده اولدیغمز
بو دستوری (حیاتیات) ده تماماً تطبیق ایده میورز . زیرا حادثات

حیوہی، ہر درلو مساعی، معروفیہ رغماً (پسیقوفیزیک) قوتلرہ
ارجاعہ موفق اولہ مامقدہ یز۔ علوم مثبتہ نیک بیولوژیدہ تصادف ایتدیکی
بومشکلات، روحیانہ دہا زیادہ نمایاندر۔ زیرا پسیقولوژینک موضوع
خاصی مفکرہ درکہ بوسوتون یکی برحادثہ در۔ ینہ بیلرسکزر کہ حیاتیاتہ
بر فعل و بردہ رد فعل وارددر۔ فقط روحیاتہ کی رد فعل نفسانی،
بیولوژینک رد فعلنہ بکزمہ من۔ چونکہ بور رد فعل، شخص ذی حیاتیہ
یالکزر بقای ذاتی و دوام نسلی تأمینہ خدمت ایتمکله قالمایرق، اوکا
شعورینی و بونکله برابر علم و قوانین طبیعتہ معرفت و بونلری کندیسینک
طبعاً مأمور اولدینی غایہی استحصال ایدہ چک صورتہ استعمال
اقتدارینی دہ بخش ایدر۔ واقعا، روحی حادثہ لک شرائط فیزیولوژیکیہ سی
وارددر، و بونلری تعیین ایتک فاندلی والزمدر؛ فقط بونک ایچون
شعور حادثہ سی اہمال اولتور؛ حق ایش بونکله قالماز، پسیقولوژی
فیزیکی بر شکله صووق ایستہ مک، بر مسئلہی یالکزر غیر قابل حل
دکل، اوندن فضلہ، غریب والفاظی اعتباریلہ متناقض بر حالہ قوبوق
دیمکدر۔ بویلہ اولدینی حالہ، علوم مثبتہ، حسابہ وصحت قطعہ یہ
مستند و اہل اولمایان کیفیاتہ متعلق حادثہ لری دہ (پسیقولوژی فیزیکی)
علماً حل ایتک سوداسندہ بولتور۔ بویسہ مستحیلدر۔ چونکہ،
انسانلر سوسیولوژی علمی اولامیہ جفی کی روحلر پسیقولوژی دہ
اولاماز۔ جمعیت بشریہ یی یالکزر شرائط خارجیہ وجسمانیہ سیلہ ایضاح
ایتک ممکن دکادر۔ قانون، یاخود علیت نسبی مفہومی، عجبا سوسیولوژینک
ساحہ مخصوصی اولماسی ایجاب ایدن مسألہ تطبیق ایتک ممکنمیدر؟
معلومدر کہ مورخلر بونقطہ دہ قطعی بعض قیود احترازیہ سرد ایتشاردر۔
زیرا ایچہ تأمل اولتورسہ کورولور کہ، اجتماعیاتہ ضروری عد اولتان
شی، معین برغایہ نیک حصولی ایچون الزم دیمکدر۔ بوالزم کلسی دہ
ایضاح ایتک لازم کلیرسہ، کوریرز کہ بوندن مقصد، انسانیتک مطالب
وافکارینہ دہا موافق، دہا مرجح دیمکدر۔ شویلہ کہ، یاشامق ایچون
برجادلہ قاعدہ سی، بونک بر نتیجہ ضروریہ سی عد اولونان تقسیم اعمالدن
باشقہ صورت حلارہ دہ متحملدر؛ مثلاً انسانلرک بر برینی یمہ سی دہ
بر صورت حلدر۔ فقط انسانلر بوسورت حلدن تیتسیندک لری ایچون تقسیم
اعمال چارہ سی تخیل ایتشاردر۔ بو حال، عجبا کندیسینہ جامد بر قانون
علیت نظریلہ باقیلان بر شینک بر غایت نسبی احتوا ایتسی، و ایچندہ
یالکزر شرائط حیاتیہ و مادہ نیک حامل اولدینی فرض اولونان بر محلدہ
عقلک و ارادہ بشریہ مک دہ مداخلہ سی فرض ایدلسی دکلسہ، نہ دیمکدر؟
خلاصہ کلام، علوم مثبتہ آفاقیت ایلہ مایعقلیت کی ایکی غایہ تعقیب
ایتدیکی حالہ بونلری بالتمام تحقق ایتدیرمہ مشدر۔ بو تنقیداتی دہا
زیادہ اوزاتمایاجم۔ زیرا نجہ مثبت علملرک اک مشنوم نتیجہ سی افکار
انسانہ یی یابس وعقیم بر منزلہ سور وکلہ مکدہ اولماسیدر۔ عزیز دوستم،

بکا اینامازسہ کز زمانلرک معروف برشاعر و متفکری اولان (کویو) نک
(استقبالک مذهبسلکی) عنوانی کتابندن بر صیفہ یی - ۴۰۸ نجی -
سزہ نقل ایدہ یم: [بعضاً تاتارستانک داغلرندہ و صباحک سیسلری
ایچندہ عجیب بر حیوانک صولوق صولوغہ اقوشدینی کوریلیر۔ بر غزالک
کوزلری قدر بویوک کوزلری اولان بو حیوان خلجانندن شاشقین
بر حالہ در، درت نعلہ قوشدقہ و قلبی کی چاربان یرہ آیاقلری
اوردقہ، باشک ایکی طرفندہ فوق العادہ جسم ایکی قانادک صالاندینی دہ
مشاہدہ اولتور۔ بو قانادلر ہر آجیلشدہ او حیوانی یوقاری قالدیر
کیدر۔ بو حیوان وادیلرک دولامباچلری ایچنہ دالار و چارپدینی سرت
قیالرک اوزرندہ قیرمزی قان چیز کیلری براقیر، نہایت بردنبرہ یرہ
دوشر۔ او وقت بدنندن او ایکی قانادک آیرلدینی کوریلیر۔ مکر بر
قارتال اونک باشنہ چوللائمش، یاواش یاواش بینی ییورمش۔ شیمدی
قارنی دویونجہ کوکلرہ طوغری اوچش۔] کویو انسانیت معاصرہ نیک
احوال الیمہ سی بومثال ہائلہ نما ایلہ تصویر ایدیور! ایشتہ ہم قورقدیم
بویلہ بر خسران وضلالہ دوشمہ مکدر۔ بکم، بز ایستہ یورز کہ «یچہ» نک
زراتوشترا، زردشت لسانیلہ ابنای جنسمزہ تلقین ایتک ایستہ دیکی
فکری ضلاللر ایچمزہ کیرمہ سین، اونک «ہیچ برشی کرچک دکلدرد،
ہرشی مباحدر، دستوری آرامزدہ رواج بولماسین.. ینہ ایستہ رز کہ
یکی نسلک، بدنآ و فکرآ دینچ اولقلہ برابر، قلبلری امید و جسارت
ایلہ طولمش بولونسون و وظیفہ حسیلہ پروردہ اولسونلر۔ سز بندہ کزہ
[یکرمنجی عصرک اورتہ لرینہ دوغری کلدی کمز حالہ اون سکزنجی
عصر دارالفنونلری تقلید ایتک قدر معناسلر برشی اولہ میہ جفی]
سویلد کدن صوکرہ بو اخطارہ علاوہ: [زمان زمان وشخص شخص
دکیشہن سو بڑہ کتیف علملردن بوتون بشریت بیقمش اوصانمشدر۔
بوتون علم، بوتون دارالفنونلر او بڑہ کتیف غایہ لہ کیدیور و علم
آرتق یوکسک و یالیزلی کرسیلرہ دکل، ایچندہ کتیف برسی و تجربہ
ہواسی یاشایان لابوراتورلردہ تعلیم ایدیور۔] دیورسکزر! فقط
نہ یازیق کہ الفاظی یک پارلاق اولان بوسوزلر حقایق احوالہ مطابق
دکلدرد۔ ہیچ اولمازسہ افادہ لریکزی تأیید ایچون معتبر کتابلردن
بعض شواہدی اولسون ایراد ایتلی ایدی کز۔ فقط، بندہ کز بویلہ
یامایاجم، ذات یالیکزہ [تفکر حاضرک بویوک جریانلری] کتابی
اوقوماکزی توضیہ ایدہ جکم۔ بو کتسابک مؤلفی «یہ نا» دارالفنونی
فلسفہ مدرسی رودولف اوکندر۔ استاد مشار الیہ ۱۹۰۸ سنہ سندہ
نوبل مکافاتنک لایق کورلسی آثار علمیہ سنک نہ درجہ یہ قدر مقبول
عامہ اولدینہ دلیل کافیدر۔

بو کتاب مہمک ۵۱۶ نجی صیفہ سی اوقورسہ کز اوروپا افکار
ذکیہ سندہ حاصل اولان انتباہک نہ مرکزہ توجہ ایتدیکنی کورورسکزر۔

فقط دها ضریبی ، بو حرب عمومی بادره سنده وفلا کتله نندن صو کرا بالخاصه آلمانلر آراسنده حصوله کلن انقلاب روحیدن خبردار اوله مامش کی کورونه کزدر . اگر قونت قایزه رلینگ آلمانلره ویرمک ایسته دیکی یکی مفکوره لره مطلع اوله رق اونلری بارلاق قلمکیزله آراسنده نشره همت ایتمه دیکیز نه قدر دها ای اوله جقدی [۱] .

بک افندی ، اوروپا بنای معلاسی معنویاتدن تبساعید تمللرندن صارصمشددر . وقوع بولاجق انهدامی شیمیدین تفرس ایدن متفکرلر بوندن حزان یاپراغی کی تیره مکده در .

هنر دوستم ، سزی یالکیز انقباهه دکل ، برآزده انصافه دعوت ایده حکم . چونکه مقصاله کزده بوتون فلاکتلریمزدن [ماوراده کی اسراری آکلامق ایچون قافالرینی باتلاتان ذاتلری] یعنی آجیق تورکجه سی صاریق علمی مشول طوندیغکیز آکلاشیلور . خایر بک افندی ! اوفلاکتلرک سببی بوس بوتون باشقه شیلردر . بیلیرسکیز که ، بز جنکاور ، قهرمان ، فاتح برملر . اونک ایچون اجدادیمز قیلیدلرینی قوشانمشلر ، آتلیینه بینمشلر ، خاناق قلمه بوغازندن کچوب اوروپایه آیاق آتمیشلر ؛ اوکلرینه چقان روملری ، بولغارلری ، صربلری ، آرناوودلری ، بوشناقلری یندکدن صوکره پک آز بر زمان ایچنده طونه ساحلرینه ایرمشلر ، او حدود طبعیه بی ده آشارق رومانیا ، ترانسیلوانیا ، بودولیا ، مجارستانی ضبط ایتمشلر ، ویا نه قوشانمشلر ؛ بو حادثات بوتون اوروپایی زیاده سیله اورکومش ، علمیمزه متعدد اهل صلیب سفیرلری ترتیب ایدلش ؛ بونلرک هپسینه قارشى طورمشز . فقط بو مافوق التخیل اسراف قوت نهایت بزمده درماغیزی توکه تمش .

دوشمن بونی آکلایجه ارقامیزی بر اقامش . اوج یوز سنه دنبری بزی تضیق ایدوب طورییور . آز قالدی آسیایه آتمقله قالمایه جق ، بزی آنا یوردمزه بیله محو ایدم جکدی . فلاکتلریمزک بوتون بوتون سببی بو فعالیتی افراطه واردیر مقلغمزدر . احواله او نقطه نظرندن علمیمزه چاتمقندن واز کچیکیز . واقعا اونلرکده قباحتری جوقدر . چونکه عصرک ایجاباتی تقدیر ایدوب بر دلو اویانامامشلردی . و آرتق اودرین اویقوده بر اقیلامازدی . ایشته بو حکمته مبیدر که جمهوریت مبعمله مر برالهیات فا کولته سی آچمده در . بک افندی الهیات فا کولته سنده بالخاصه علوم دینه او قونا جقدر . بونلرک باشنده تفسیر و حدیث علملری واردر . بونلرک علم اولدیغنه شه می ایدیورسکیز ؟ مادام که بوکون هر شیدم اوروپایه امتثال ایدیورز . اوراده علوم دینه و کایسایه جقنده هر کون برآز دها مزاید نشریاته یچون عطف نظر دقت ایتمه یورسکیز . .

وقبله ۱۸۴۴ - ۱۸۶۶ سنلرنده (مینی) ک تالیف ونشر ایتمش اولدینی ۱۷۰ مجلددن مرکب الهیات قاموسی اسکیمش عد اولدینی [۱] یکی کونک ۱۷ مارت تاریخلی نسخه سنده قایزه رلینگ حقتده قیمتی معلومات واردر .

ایچون یکی بر قاموس نشرینه باشلامشدر . بو قاموسک برنجی قسمی بش جلددن مرکب بویوک بر قاموس توراتدر . ایکنجیسی قاتولیک الهیاتی قاموسیدر . بو کتابک الیوم تحریرینه پارس قاتولیک انستیتوسی معلمی (مائزه نو) دوام ایدیور . اوچنجیسی نصرانیت آرکه تولوزیسیله مراسم دینه یه عائد بر قاموسدر . دردنجیسی کلیسا جغرافیا و تاریخه عائد بر قاموسدر که بونک هیئت تحریریه سی آراسنده پارس قاتولیک انستیتوسی امینی و آقاده می اعضاسی (بودریار) دخی وارددر . بشنجیسی حقوق عیسویت قاموسیدر .

بو کتابلرک بوتون خریستیانلق دنیا سنده مظهر اولدینی اعتبار فوق العاده یه مختلف لسانلرده منتشر مطبوعاتک مقسالات تقدیریه سی دلیل کافیدر . ایشته بزم خوجالریمک بویه نقصان همتلریدر که مؤاخذه یه شایاند ، دها اوج ای اول بکا اهدا اولنان بر رساله واردر . بو رساله یی کوندرن استرازبورغ دارالفنونی تاریخ کلیسا مدرسی پول ساباتیهر . بو استاد ۱۹۲۱ سنه سنک ۲۲ تشرین ثانیسنده مذکور دارالفنونه ویرمش اولدینی عمومی بر درسده کلیسا تاریخک ، تدریساتک هر درجه سنیده تعلیمنده کی الزمیت وفواندی ایضاح ایتشدی . ایشته رساله بودرسی احتوا ایتمکده در . بیلیم که بز بوقدر حکما و عقلا دن دهامی ای دوشونیورز و کوریورز ؟ سزی بو کونلک دها زیاده راحتسز اتمیه حکم ایجاب ایدر نه کوروشورز ایدم

محمد علی عینی

فرانسه دینی تدریسات

مملکتیمزده غرب مدنیته و خریستیانلقی نشر ایتمکده اولان و مسلمانلق ایچون بویوک بر تهلیکه تشکیل ایدن اجنبی مکاتب دینه سنک سدی اوزرینه فرانسه ، آمریکا و دیگر دولتلر طرفندن بعض تشبیهات سیاسیة وقوع بولمده در . دیگر طرفندن اجنبی مطبوعاتی ده سدا یدیلن دینی مکتبلری مدافعه ایتمکده در . بو مسئله یه دأر (فرانسه یه استانبول) غزته سی بر مقاله نشر ایتشددر . فرانسه ده تدریسات دینه حقتده شایان دقت معلوماتی احتوا ایتسی اعتباریه نقل ایدیورز :

« اخیراً سد ایدیلن دینی مکتبلر حقتده واقع اولان مختلف تفسیرل میاننده لایقی سیاسته مخالف اولاق طولایسیه کندی مملکتنده بوقیل مکتبلر بولندیرمایان فرانسه ک خارجده مکاتب دینه یی حایه وصیانت ایتدی که موضوع بحث اولمده در . بناء علیه بو خصوصده معلوماتدار فرانسه سفارتی مأمورین عالیه سندن برینه مراجعت ایتدک . مخاطبیمز ، بزه آتیده یی جوابی ویرمشدر :

— در میان ایتدیگکیز فکر تمامیه پاکشدر . دولت تدریساتک ، فرانسه ده تکمیل تدریساتدن عبارت اولادینی نظر دقته آلیمالیدر . فرانسه ده لایقی تدریسات میاننده اهمیتی بویوک اولان سربست تدریسات واردر که بونلر میاننده دینی تدریسات مهم بر موقع اشغال ایتمکده در .